

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Atjaunot izaugsmi ES – ekonomikas pārvaldība un valsts parāds” (pašiniciatīvas atzinums)

(2012/C 143/03)

Ziņotājs: **CEDRONE kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2011. gada 14. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Atjaunot izaugsmi ES — ekonomikas pārvaldība un valsts parāds” (pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2012. gada 2. februārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 478. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 22. un 23. februārī (2012. gada 23. februāra sēdē), ar 121 balsi par, 46 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Galvenie ieteikumi

J. Monnet: “Eiropa var progresēt un kļūt vienota, pateicoties krīzes spiedienam.”

1.1. EESK uzskata, ka *euro* galvenā problēma pirmām kārtām ir politiska, nevis ekonomiska problēma. *Euro* uzticamība ir apdraudēta, jo reitingu aģentūrām ir zudusi pārliecība par to, ka valdības rīkosies izlēmīgi, lai novērstu parādsaistību neizpildi grūtībās nonākušās dalībvalstīs. Jaunākās atbildes, piemēram, Komisijas priekšlikums par stabilitātes obligācijām, ir vērstas tikai uz stabilitāti, nevis pieaugumu⁽¹⁾, savukārt Padomes virzītais koordinācijas un pārvaldības līguma projekts⁽²⁾, apejot Eiropas Parlamentu un citas ES iestādes, cieš no būtiska “demokrātijas deficīta”.

1.2. Tāpat EESK uzskata, ka izkļūt no *euro* zonas krīzes, kas ir sistēmiska, nevar, atgriežoties pie valstu egoisma vai samazinot tiesības, bet gan veicot izmaiņas ekonomikas politikā, atjaunojot konkurētspēju, sekmējot taisnīgumu, solidaritāti un kohēziju. Tas atjaunotu sabiedrības uzticību Eiropas projektam un Eiropas sociālā modeļa perspektīvu, ņemot vērā risku, kas rastos visiem, ja krīze netiks atrisināta, kā dēļ varētu sagrūt un izzust Eiropas ideja kā tāda.

1.3. EESK uzskata, ka ES iestādēm nevajadzētu “iekrist slazdā”, reaģējot tikai uz reitinga aģentūru signāliem, lai arī tās dažkārt palīdz apzināt tirgus problēmas. Iestāžu pienākums ir rādīt saviem iedzīvotājiem efektīvu izeju no krīzes, vienlaikus piedāvājot ES nākotnes plānu, kas spēj uzturēt uzticību un

optimismu, stiprināt piederības sajūtu un līdzdalību kopīga ideāla īstenošanā. Jo īpaši, vēlētājiem jāredz, ka stabilitāte ir apvienota ar izaugsmi, nevis tikai ar taupību; spēcīga ekonomikas izaugsme varētu atjaunot uzticēšanos un pārliecību par *euro* zonas finanšu tirgiem.

1.4. Šajā sakarā EESK pozitīvi vērtē ES iestāžu veikto darbību attiecībā uz kopīgu budžeta un fiskālo politiku, kaut gan veiktie pasākumi līdz šim ir bijuši tikai daļēji un ierobežoti. Pieņemot, ka nekavējoties tiks aktivizēts un izmantots Eiropas Finanšu stabilitātes instruments (EFSI) un pēc tam Eiropas Stabilizācijas mehānisms (ESM), Komiteja tomēr uzskata, ka nekavējoties jāizstrādā divi konkrēti un izšķirīgi priekšlikumi, lai risinātu izaugsmes jautājumu (eiroobligācijas) un dalībvalstu valsts parāda problēmu (Savienības obligācija)⁽³⁾. Ar šiem priekšlikumiem tiktu novērsta dažu valstu un ES tikai ar taupības pasākumiem īstenotā *euro* aizsardzība, kas negatīvi ietekmē sociālos apstākļus, vājina izaugsmi un draud izraisīt lejupslīdi.

1.5. Lai veicinātu straujāku izaugsmi, ir sevišķi nepieciešams izveidot ekonomikas, sociālās un kultūras atjaunotnes plānu, sava veida “jauno Eiropas pakto”, kas būtu salīdzināms ar Amerikas “*New Deal*”, lai dalībvalstis varētu baudīt spēcīgu

⁽¹⁾ Eiropas Komisijas Zaļā grāmata par stabilitātes obligāciju ieviešanas iespējām, COM(2011) 818 galīgā redakcija, 23.11.2011.

⁽²⁾ Eiropadome, Projekts līgumam par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību Ekonomikas un monetārajā savienībā, 2012. gada 10. janvāris.

⁽³⁾ Jāatzīmē, ka šajā atzinumā pieņemtā “eiroobligācijas” definīcija nav tieši attiecināma uz citos avotos izstrādāto definīciju. Eiropas Komisijas Zaļajā grāmatā ir analizēti nosacījumi, lai ieviestu “stabilitātes obligācijas”, kas ir šajā atzinumā minētajām “Savienības obligācijām” pielīdzināms jēdziens, taču ar atšķirību, ka šādām obligācijām nebūtu vajadzīgas solidāras garantijas. Citos priekšlikumos, piemēram, tajos, ko izstrādājis *Lorenzo Bini Smaghi*, tādā pašā kontekstā izmantots termins “eiroobligācijas”, savukārt šajā atzinumā eiroobligācijas ir attiecinātas uz obligāciju neto emisiju ar mērķi atjaunot un saglabāt ekonomikas atveseļošanu. Sk. *Von Weizsäcker, J. un Delpla, J. (2010). The Blue Bond Proposal. The Bruegel Institute. Policy Brief 2010:3. Schmidt, C. M et al, (2011). Proposal for a European Redemption Pact, November 9th. Sachverständigenrat zu Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung.*

un ilgtspējīgu attīstību, kura balstīta uz konkurētspēju, ražīgumu, nodarbinātību, labklājību, pārticību un pirmām kārtām — demokrātisku konsensu. Tas arī radītu priekšnoteikumus efektīvas kopīgas ekonomiskās un fiskālās pārvaldības īstenošanai.

1.6. Ir ierosināti dažādi obligāciju veidi kā iespējamie risinājumi pašreizējai krīzei, kas ir cieši saistīti ar attiecīgām strukturālajām reformām.⁽⁴⁾ Dalībvalstis būtu jāaicina un jāmotivē pieņemt šādas reformas. Tomēr šo obligāciju, tostarp Komisijas Zaļajā grāmata minēto obligāciju, politiskais trūkums ir tas, ka tās paredz dalībvalstu solidāras garantijas, tādējādi padarot tās nepieņemamas nozīmīgāko valstu, tostarp Vācijas, valdībām.

1.7. Savukārt EESK uzskata, ka šādas garantijas un pārvedumi nav nepieciešami, lai konvertētu daļu valstu obligāciju ES obligācijās vai veiktu neto emisijas eiroobligācijās. Tā arī norāda, ka obligāciju finansējums neveicinātu stingrības trūkumu publisko finanšu pārvaldībā, ja valstu parādu uz Savienību konvertētu debeta, nevis kredīta kontā. Obligāciju neto emisijas būtu nevis deficīta finansējums, bet gan pārvirze uz uzkrājumiem, tostarp globāliem pārpalikumiem, ko ieguldīt investīcijās, ar ko var veicināt kohēziju un konkurētspēju.

1.8. Tādēļ EESK ierosina ieviest divu veidu Eiropas Savienības obligācijas, kas papildinātu cita citu, bet būtu atšķirīgas, proti, **Savienības obligācijas** parāda stabilizācijai un **eiroobligācijas**, ko izmantot atveseļošanai un izaugsmei. EESK arī iesaka izmantot daļu eiroobligāciju neto ieņēmumu **Eiropas Riska kapitāla fonda** finansēšanai, kas bija viens no Eiropas Investīciju fonda (EIF) mērķiem.⁽⁵⁾

1.9. Savienības obligācijas — valsts parāds, kas apjomā līdz 60 % no IKP konvertēts (arī pakāpeniski) Savienības obligācijās — varētu turēt konsolidētā, bet neatvasinātā parāda kontā⁽⁶⁾. Tā kā šīs obligācijas nav atvasinātie finanšu instrumenti, tās būtu pasargātas no spekulatīviem darījumiem, kas saistīti ar kredītreitinga aģentūru spriedumiem. Tomēr saistībā ar tām nevajadzētu veikt nekādus fiskālus pārvedumus. Dalībvalstis, kuru parāds ir Savienības obligācijās, uzņemtos apkalpot savu parāda daļu, kas konvertēta Savienības obligācijās. Šī konvertācijas nozīmētu, lai valsts parāds lielākajā daļā šo dalībvalstu samazinātos tiktāl, lai

tās varētu atbilst attiecīgajiem Māstrihtas kritērijiem. Grieķijas finanšu stāvoklis, protams, paliktu īpaša problēma, bet tā tiktu mazināta un attiecīgi būtu pārvaldāma.

1.10. Lai sasniegtu šo mērķi, Stabilitātes un izaugsmes pakta nebūtu jāpārskata, bet paaugstinātos ticamība šim paktam, kas tirgos un vēlētāju vidū šobrīd ir ļoti vāja, jo tiktu sasniegts stabilitātes mērķis bez taupības pasākumu uzsākšanas. Turklāt ES dalībvalstu valsts parāda būtiskas daļas (līdz 60 %) konvertēšanu varētu veikt kā “ciešākas sadarbības” procedūru. Dalībvalstis, kuras vēlas rīkoties šādi, varētu saglabāt pašas savas obligācijas⁽⁷⁾.

1.11. Atšķirībā no Savienības obligācijām, eiroobligācijas, kas emitētas, lai finansētu atveseļošanas un izaugsmi, būtu atvasinātie finanšu instrumenti un tādējādi varētu piesaistīt līdzekļus Eiropas Savienībai. BRICS valstis (Brazīlija, Krievija, Indija, Ķīna un Dienvidāfrika) 2011. gada septembrī atkārtoti apliecināja savu interesi turēt rezerves euro valūtā, lai palīdzētu stabilizēt euro zonu. Eiroobligāciju, nevis tikai dalībvalstu valsts obligāciju izmantošana šim nolūkam varētu arī palīdzēt minētajām valstīm realizēt to mērķi izveidot daudzveidīgāku pasaules valūtas rezervju sistēmu.

1.12. Eiroobligācijām nav jābūt piesaistītām Vācijas vai jebkuras citas dalībvalsts valsts parādam, tāpat kā nav vajadzīgas solidāras valstu garantijas. Jau vairāk nekā piecdesmit gadus Eiropas Investīciju banka veiksmīgi emitē valsts parāda vērtspapīrus bez valstu garantiju nepieciešamības, un to veic tik sekmīgi, ka jau tagad ir divreiz lielāka par Pasaules Banku.

1.13. Globāls likviditātes pieplūdums eiroobligācijās atjaunotu izaugsmi, kas ir efektīvākais veids, kā samazināt parādu un deficītu, kā liecina Klintonas administrācijas otrais pilnvaru termiņš, kad federālajā budžetā ik gadu bija pārpalikums. Eiroobligācijas varētu līdzfinansēt EIB ieguldījumus, ko apkalpo, izmantojot to dalībvalstu ieņēmumus, kuras no tiem gūst labumu, nevis no fiskāliem pārvedumiem starp dalībvalstīm.

⁽⁴⁾ Sākot ar vienotā tirgus īstenošanu, kā ierosināts Monti ziņojumā.

⁽⁵⁾ Holland, Stuart (1993), *The European Imperative: Economic and Social Cohesion in the 1990s*. Foreword Jacques Delors. Nottingham: Spokesman Press.

⁽⁶⁾ Tādā veidā privātie obligāciju turētāji gūtu ievērojamas priekšrocības bankrota riska gadījumā, jo valstu obligācijas tiktu konvertētas identiskās Savienības obligācijās, pamatojoties uz sākotnējo procentu likmi.

⁽⁷⁾ Dalībvalstis, kuras savā starpā vēlas izveidot ciešāku sadarbību jomās, kas nav Savienības ekskluzīvā kompetencē, var izmantot Savienības iestādes un īstenot šīs kompetences, piemērojot attiecīgos Līgumu noteikumus, ievērojot ierobežojumus un saskaņā ar kārtību, kas noteikta LES 20. pantā, kā arī LESD 326.–334. pantā. Ciešākas sadarbības mērķis ir veicināt Savienības mērķu sasniegšanu, aizsargāt tās intereses un pastiprināt integrācijas procesu. Šādi sadarbībai jābūt vienmēr pieejamai visām dalībvalstīm. Padome kā galējo līdzekli pieņem lēmumu, ar ko dod atļauju sākt ciešāku sadarbību, ja konstatēts, ka Savienība kopumā nevar pieņemt termiņā sasniegt šādas sadarbības mērķus, un ar noteikumu, ka tajā piedalās vismaz deviņas dalībvalstis. Tiesību akti, kas pieņemti ciešākas sadarbības ietvaros ir saistoši tikai iesaistītajām dalībvalstīm un nebūtu uzskatāmi par *acquis* sastāvdaļu, kas ir jāpieņem valstīm, kuras pretendē uz pievienošanos Savienībai (LES 20. pants). Visi Padomes locekļi var piedalīties Padomes apspriedēs, bet balsošanā piedalās tikai tie Padomes locekļi, kas pārstāv dalībvalstis, kuras ir iesaistītas ciešākā sadarbībā (LESD 330. pants).

1.14. EIB grupai uzticētās kompetences konverģences un kohēzijas jomā, ar obligācijām finansēta un uz ieguldījumiem balstīta izaugsme kopš 1997. gadā Amsterdamā pieņemtās īpašās rīcības programmas varētu palīdzēt sasniegt fiskālo pārvedumu makroekonomikas līmeni.

1.15. Tiktu veicināta **kohēzija**. Eiroobligācijas varētu līdzfinansēt EIB ieguldījumu projektus, kuriem tā jau 1997. gadā ir saņēmusi apstiprinājumu, lai veicinātu kohēziju un konverģenci šādās nozarēs: veselība un izglītība, pilsētu atjaunošana, vide, zaļās tehnoloģijas un atbalsts maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī jaunizveidotiem uzņēmumiem jauno tehnoloģiju nozarē.

1.16. **Konkurence** tiktu uzlabota, paredzot, ka daļa no eiroobligāciju emisijas iegūtā kapitāla plūsmām tiktu novirzīta riska kapitāla fonda finansēšanai maziem un vidējiem uzņēmumiem. Tas ļautu īstenot Eiropas MVU politiku, kas bija viens no EIF, kas tagad iekļauts EIB grupā, mērķiem.

1.17. Eiropas Centrālā banka (ECB) ir stabilitātes uzraudzītāja, savukārt EIB grupa var nodrošināt izaugsmi, veicot ieguldījumu projektu līdzfinansēšanu ar eiroobligācijām. Pēc finanšu krīzes 2008. gadā EIB tika aicināta turēt un emitēt obligācijas, lai stabilizētu parādu. Tomēr tā noraidīja šo uzaicinājumu, kas tobrīd bija saprotami. Taču Eiropas Investīciju fonda paralēlais pamatuzdevums bija emitēt Savienības obligācijas, kā ierosināja *Delors* kgs Komisijas 1993. gada Baltajā grāmatā par izaugsmi, konkurētspēju un nodarbinātību. Kā EIB grupas sastāvdaļa un, pamatojoties uz EIB obligāciju veiksmīgas emisijas pieredzi, Eiropas Investīciju fonds varētu veikt eiroobligāciju neto emisijas (sk. arī šā atzinuma 5.2.–5.8. punktu).

1.18. Eiroobligācijas tādējādi varētu līdzfinansēt Eiropas izaugsmes plānu un Eiropas izaugsmes paktu, iesaistot visus savus visdinamiskākos dalībniekus — uzņēmumus, arodbiedrības, apvienības, — paktu, kas darbotos kā ģenerators praktiskām atbildēm uz pašreizējās krīzes izaicinājumiem. Tas būtu Eiropas jaunais kurss (*New Deal*), kas balstīts uz ASV pieredzi un kas var atjaunot attīstību un nodarbinātību, samazināt parādu, atjaunot, jo sevišķi jauniešos, uzticību un cerību ES nākotnei, un jo īpaši — mazināt bezdarbu jauniešu vidū.

1.19. Vienlaikus būs jāuzsāk process, kas bez kavēšanās risinātu ES galvenās problēmas: fiskālo un **ekonomisko dimensiju**, kurā būtu jāparedz arī ECB kā finanšu stabilitātes garanta stiprināšana, kā nolemts 2011. gada 8. un 9. decembra Briseles sammitā; **sociālo dimensiju** un **politisko dimensiju**, lai novērstu pašreizējo demokrātijas deficītu un paātrinātu lēmumu pieņemšanas procesu. Praktiski tas nozīmē novērst visus ierobežojumus (īpaši lēmumu pieņemšanas procesa ierobežojumi un politiskais vājums), kas ir kavējuši un kavē ES ātri un efektīvi reaģēt, ne tikai lai atbalstītu *euro*, bet arī lai neapdraudētu savu eksistenci un pastāvēšanas būtību, padziļinot tās leņķus.

2. Pamatojums

2.1. Šā atzinuma galvenais mērķis ir iezīmēt rīcības plānu, ko var īstenot nekavējoties, bez nepieciešamības veidot jaunas iestādes vai pārskatīt Līgumus, un kas var veidot pamatu *euro* zonas parāda kopējai pārvaldībai. Atzīstot nepieciešamību samazināt nepieļaujamus valsts parāda apjomus, atzinums papildina citus jau pieņemtos vai patlaban izstrādājamus EESK atzinumus attiecībā uz izaugsmi, rūpniecības un finanšu politiku, produktivitāti un konkurētspēju.

2.2. Pēc 2007.–2008. gada finanšu krīzes bija cerība, ka sliktākais jau ir aiz muguras. Krīzes pārvarēšana Eiropas iedzīvotājiem radīja ievērojamas izmaksas un palielināja valsts parādu. Tomēr pēc diviem gadiem, neraugoties uz valsts parāda īstermiņa pieaugumu saistībā ar banku glābšanas izmaksām, uzmanības centrā privātā parāda vietā nonāca valsts parāds.

2.3. Spekulatīvais uzbrukums valstīm, kas tiek uzskatītas par visvājākajām, ir pierādījis *euro* zonas ievainojamību, neskatoties uz to, ka tās kopējais valsts parāds, kurš jebkurā gadījumā jāsamazina un jākontrolē, ir mazāks nekā ASV parāds. Īstenotie pasākumi, lai arī ar nokavēšanos, ir liels solis uz priekšu, kas tomēr nav pietiekams, jo krīze ir sistēmiska, un tātad nav atkarīga no kādas konkrētas valsts parāda.

2.4. Tas skaidri norāda uz galveno problēmu attiecībā uz *euro* zonas, kā arī paša Eiropas projekta izdzīvošanu, proti, uz to, kas veido likumus un kam pieder pēdējais vārds. Eiropas pilsoniskā sabiedrība jau ir skaidri sapratusi, ka situāciju vairs nekontrolē likumīgi ievēlētas valdības, bet gan iestādes, kas nav vēlētas un kas aizstāj valdības. Tādējādi ir apdraudēta ne tikai atsevišķu valstu valdību leģitimitāte, bet arī demokrātiskās aprites izdzīvošana Eiropas līmenī.

2.5. Līdz 2008. gadam valūtu svārstības neietekmēja *euro* un tas bija spēcīgāks attiecībā pret ASV dolāru, kļūstot par otro rezervju valūtu pasaulē. Viens no šādas pārmaiņas un ar *euro* saistīto problēmu iemesliem ir tas, ka līdz pat Grieķijas krīzei kredītreitingu aģentūras balstījās uz pieņēmumu, ka Eiropas Savienība neļaus *euro* zonas dalībvalstij bankrotēt. Kad Grieķijas krīzei netika rasti ātri risinājumi, strauji pieauga jaunu obligāciju emisijas. Vairāk nekā divus gadus trūka politiskās gribas vienoties par risinājumu valsts parāda krīzei Eiropā, tādējādi rosinot reitingu aģentūras pazemināt kredītvērtējumus gan *euro* zonas kodolu veidojošajām, gan perifērijā esošajām dalībvalstīm.

2.6. Ņemot vērā vajadzību atveseļot parādu (pakāpeniski, lai nepieļautu "vainīgā" slimnieka iznīcināšanu izdziedēšanas vietā), ES jāreaģē mērķtiecīgāk. Dalībvalstis (ne tikai tās, kurām

ir vislielākais parāds), kas ir spiestas nereaģēt, lai nepasliktinātu kontu stāvokli, un kuras nospiež lēna izaugsme, kopā ar ES ir inertas vai vismaz lēnas lēmumu pieņemšanā. Arī obligāciju tirgu neiedrošina tādi politiski risinājumi, kuri tendēti uz ierobežojumiem, taupību un samazinājumiem, kas draud ar zemiem vai negatīviem izaugsmes rādītājiem.

2.7. Viens no aspektiem ir tas, ka vienas valsts pārpalikumi ir citu valstu deficīts. Otrs aspekts ir nepareizs priekšstats par "izstumšanas hipotēzi" un paralēls kļūdainais priekšstats, ka valsts ieguldījumu un izdevumu samazināšana katrā ziņā piesaistīs privātos ieguldījumus un izdevumus. Nav ņemts vērā arī tas, ka dažos gadījumos, kad mazākajās dalībvalstīs agrākām taupības programmām sekoja ekonomikas atveseļošanās, tas notika apstākļos, kad kopumā ES paplašināja eksporta pieprasījumu, un vairākos gadījumos vienlaikus notika valūtu amortizācija — iespēja, kādas tagad nav *euro* zonas dalībvalstīm.

2.8. ES ir jāatjauno Eiropas iedzīvotāju uzticēšanās vienotajai valūtai, kas kalpo viņu kopīgajām interesēm. Tas nozīmē ekonomikas, sociālās un kultūras jomas rīcības plānu un "jauno Eiropas paktu", kas būtu salīdzināms ar Amerikas "New Deal", kura panākumi rosināja prezidentu Trumanu atbalstīt Maršala plānu, kas ne tikai veicināja atveseļošanos pēc kara, bet arī ļāva visām Eiropas valstīm izveidot ilgtspējīgu attīstību, kas balstīta uz konkurenci, produktivitāti, nodarbinātību, sociālo statusu, labklājību un galvenokārt uz konsensu (sociālā līdzdalība un partnerība).

2.9. Šāda perspektīva, kas aptver gan stabilitāti, gan izaugsmi, radītu politisku vienprātību par papildu instrumentiem kopējās ekonomiskās un fiskālās pārvaldības īstenošanai. Tā ir pretsvars koncepcijai par vienotu valūtu, bet ar 17 atšķirīgām valsts parāda pārvaldības politikām. Tomēr, lai to risinātu, nepietiek ar fiskālās taupības budžeta politiku. Ir vajadzīgas atbilstošas parādu pārvaldības stratēģijas un kopīgi finanšu instrumenti, ar ko var finansēt Eiropas izaugsmi laikā, kad tiek samazināts pārmērīgi augstais valstu parāda līmenis.

2.10. ES reakcija uz krīzi nevar būt saistīta tikai ar vārdiem "soda pasākumi, taupība, samazināšana, ziedošanās" neatkarīgi no to sekām. Nemaz nerunājot par vērtēšanu un dalīšanu starp "tikumīgi" un "netikumīgi", kas bieži neatbilst patiesībai un reālai atbildībai. Šāda pieeja veido nenovīdību, egoismu, aizvainojumu un rūgtumu, arī kulturālu, un rada atriebības situāciju, kā arī bīstamu populismu Eiropā. Pamatā ir diagnozes kļūda, proti, krīzes morālais skatījums, kas neļauj tā sauktajiem "tikumīgajiem" palīdzēt citiem.

2.11. Saikne starp taupību un izaugsmi ir dilemma, no kuras ES ir jātiek ārā, arī ar iedzīvotāju palīdzību, vienlaicīgi divos līmeņos, kā minēts turpmākajos divos punktos.

2.12. Pirmām kārtām jānoformulē jauns, drosmīgāks priekšlikums attiecībā uz valsts parādu, kurā paredzēts, balstoties uz kopēju solidaritāti un Līguma principiem, samazināt parāda līmeņus un saglabāt dalībvalstu atbildību, izskaužot spekulāciju. *Euro* aizsardzība, kas galvenokārt ir politisks jautājums, būtu ieguvums visām valstīm, jo īpaši bagātākajām, un nepieļautu paradoksālo situāciju, ka vienotā valūta no sākotnējā sapņa kļūst par šausmām ES iedzīvotājiem.

2.13. Otrā priekšlikuma mērķim jābūt uzticības nostiprināšanai Eiropas iedzīvotājos. Tāpēc jāuzsāk ekonomikas, kā arī sociālais un kultūras atjaunošanas plāns, lai, nodrošinot vajadzīgo finansējumu, īstenotu Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu 2020. gadam. Turklāt ES ir vajadzīga liela ideja, sava veida "Eiropas jaunais pakts", piemēram, pēc ASV jaunā kursa (*New Deal*) parauga. Kā zināms, arī Maršala plāns ne tikai veicināja atveseļošanos pēc kara, bet arī ļāva visām Eiropas valstīm izveidot ilgtspējīgu attīstību, kas balstīta uz konkurenci, produktivitāti, nodarbinātību, sociālo statusu, labklājību un galvenokārt uz konsensu (sociālā līdzdalība un partnerība).

2.14. Tāpēc ES jāpieliek visas iespējamās pūles, lai kopīgi risinātu jautājumus attiecībā uz tirgiem, kas ir pierādījuši savu ierobežotību, rīkojoties bez noteikumiem un kontroles. Tomēr tam nav vajadzīgs visu dalībvalstu vienprātīgs atbalsts jaunajiem finanšu instrumentiem. Šajā jomā var izmantot "ciešākas sadarbības" principu. Tā vietā, lai samazinātu *euro* zonu līdz valstu "pamatkodolam", kuras varētu pašas no tā ciest zaudējumus, vajadzētu ļaut valstīm, kas ir pakļautas intensīvam spekulatīvajam uzbrukumam, pārvest attiecīgu sava parāda daļu uz Eiropas parāda kontu; no tā iegūtu visas dalībvalstis.

3. Savienības obligācijas valstu parāda stabilizēšanai

3.1. Eiropā valsts parāds vairs nav tikai šīs valsts lieta. ES un atsevišķu valstu radītie ierobežojumi un kļūdas, kā arī apstākļi, ka trūkst efektīvas struktūras, lai uzraudzītu un kontrolētu finanšu iestādes, ir veicinājušas negodīgu rīcību pret valstu valūtām⁽⁸⁾. Valsts finanšu sliktās pārvaldības izmantošanas dēļ ir mazinājusies dažu neaizsargātu valstu suverenitāte.

3.2. EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi konsolidēt noteiktu dalībvalstu publiskās finanses, tostarp īstenojot taisnīgas un saskaņotas strukturālas reformas. Ilgtermiņā būtu jāveido fiskālā savienība ar *euro* zonas ekonomikas un valsts kases ministru.

⁽⁸⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par grozījumiem Regulā (EK) Nr. 1060/2009 par kredītreitingu aģentūrām", OV C 54, 19.2.2011., 37. lpp.

Tas ir pretsvars koncepcijai par vienotu monetāro (un budžeta) politiku, bet ar 17 atšķirīgām valsts parāda pārvaldības politikām. Turklāt nekavējoties jāveic steidzami pasākumi, lai stabilizētu valstu parādu, papildus kopējai dalībvalstu budžetu pārvaldībai, izmantojot ES kontroli.

3.3. Turklāt būtu jānodrošina augstāka politiska nozīme tam, ka dažām dalībvalstīm ir liels parāds, bet Savienības pašas parāds vēl ir praktiski nulles vērtībā, un līdz 2010. gada maijam un pirms dažu dalībvalstu parāda izpirkšanas uzsākšanas tā nebija vispār. Arī pēc izpirkšanas un banku glābšanas darbībām ES parāds ir tikai neliels par 1 % no tās IKP: parāda/IKP attiecība, kas mazāka par desmito daļu no tā, kas pastāvēja ASV trīsdesmitajos gados, kad Rūzvelta valdība sāka konvertēt ietaupījumus ieguldījumos, izmantojot Federālās valsts kases obligāciju emisijas paplašināšanu⁽⁹⁾. **Atšķirībā no tā laika ASV pašlaik ES ir priekšrocība izmantot šo pieredzi obligāciju jomā.**

3.4. Savienība tagad var atjaunot dalībvalstu suverenitāti, tādējādi ļaujot valdīt valstu valdībām, nevis finanšu tirgiem, un minēto procesu iespējams atbalstīt, pastiprinot finanšu tirgu dalībnieku, tai skaitā kredītreitingu aģentūru, uzraudzību un atbildības novērtēšanu. Tomēr, lai to izdarītu, nav nepieciešama parāda izpirkšana, saistītas valstu garantijas vai fiskālie pārvedumi. Piemēram, lai finansētu jauno kursu, Rūzvelta valdība neuzsāka ne atsevišķu štatu valsts parāda izpirkšanu, nedz arī lika tiem garantēt Federālās valsts kases emitētās obligācijas vai veikt fiskālus pārvedumus. ASV emitēt valsts kases obligācijas, kuru apkalpošanu finansē ar federālām nodevām. Atšķirībā no ASV, Eiropas Savienībai nav kopējas fiskālās politikas. Tomēr dalībvalstis var finansēt savu valsts obligāciju daļu, kas konvertēta Savienības obligācijās, bez fiskāliem pārvedumiem starp tām.

3.5. Pieņemot taupības stratēģiju kā atbildi uz norisēm finanšu tirgos, ir atlikts malā Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns. Lielākā daļa no balsstiesīgajiem pat nezina ES saistības šajā jomā, bet labi apzinās upurus, ko tai prasa banku un riska ieguldījumu fondu glābšana. Sabiedrībā kopumā ir diezgan maza sapratne par šādas programmas pastāvēšanu.

3.6. Vienas valsts parāda daļas konvertēšanu uz ES parādu varētu veikt arī ciešāk sadarbojoties ar galvenajām dalībvalstīm (piemēram, Vāciju), kuras turpinātu uzturēt savas valsts obligācijas. Saskaņā ar Lisabonas līgumu ciešāka sadarbība attiecas uz nelielu dalībvalstu daļu; tomēr pati *euro* ieviešana faktiski bija ciešāka sadarbība starp lielāko daļu no ES dalībvalstīm. *Bruegel* institūts ierosināja izveidot jaunu iestādi, kas turētu obligācijas, kuras rastos no dalībvalstu valsts parādu konvertēšanas Savienības parādā⁽¹⁰⁾. Tomēr jauna iestāde nav vajadzīga.

⁽⁹⁾ ASV izvēlējās deficīta finansējumu tikai prezidenta Rūzvelta otrās valdības pilnvaru laikā. Tomēr gan pirmo, gan otro prezidenta pilnvaru laikā galvenais Lielās depresijas atveseļošanas virzītājs bija sociālie un vides ieguldījumi, ko finansēja ar federālajām obligācijām: tas ir piemērs, kam Eiropa varētu tagad sekot, lai izkļūtu no krīzes.

⁽¹⁰⁾ *Von Weizsäcker J. un Delpla J., The Blue Bond Proposal, Bruegel institūta politikas pārskats, 2010. gads, Nr. 3.*

3.7. Savienības obligācijās konvertētu valsts parādu varētu turēt EFSF (vai ESM) konvertēšanai paredzētā kontā, nevis laist apgrozībā⁽¹¹⁾. Tādējādi konvertētās obligācijas būtu aizsargātas pret spekulāciju. Ieguldītāji turētu savus aktīvus līdz obligāciju termiņa notecēšanai pēc attiecīgās procentu likmes. Tas arī novērstu morālu apdraudējumu, jo obligācijas debeta kontā nevar izmantot neto kredīta radīšanai. Gan valdību un obligāciju turētāju priekšrocība ir tā, ka maksātnespējas risks dažās dalībvalstīs tādējādi tiks ievērojami samazināts.

4. Eiroobligācijas atveseļošanas un ilgtspējīgas izaugsmes atjaunošanai

4.1. Pēdējā laika notikumi ir pierādījuši, ka, lai efektīvāk risinātu pieaugošo makroekonomikas nelīdzsvarotību, Savienībai ir vajadzīga kopēja ekonomikas un sociālā pārvaldība, kas jāīsteno saskaņā ar vienotību, kādu rada kopēja valūta. Tomēr līdz šim Komisija un Eiropadome ir pievērsušās tikai stabilitātei, atliekot malā nepieciešamību atjaunot izaugsmi.

4.2. Tādējādi ir atstāta novārtā gan sociālā dimensija, gan ietilpīga taupības politikas globālā dimensija, neraugoties uz Eiropas stabila pieprasījuma pēc eksporta nozīmību attīstības valstīs. Nav arī ņemts vērā, ka ir vajadzīgs finansējums izaugsmes atjaunošanai, nevis izmantojot fiskālos pārvedumus starp dalībvalstīm, bet gan apgrozot strauji augošo ekonomiku pārpalikumus.

4.3. Piemēram, viens no argumentiem, kas izveidojies dažādos publicētajos priekšlikumos, tostarp *Bruegel* institūta priekšlikumā un iepriekšējā (1993. gada) *Delors* kga priekšlikumā attiecībā uz Savienības obligācijām, ir tāds, ka neto eiroobligāciju emisijas piesaistītu jaunattīstības valstu centrālo banku un valdību investīciju fondu atlikumu, radot palielinošu ietekmi.

4.4. Šīs finanšu plūsmas uz eiroobligācijām varētu faktiski realizēt dalībvalstu un Eiropas Parlamenta jau kopš 2008. gada izteikto apņemšanos atbalstīt minēto Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu. Arī ja sākotnēji šādu obligāciju emisija augtu pakāpeniski, jaunattīstības valstu centrālo banku un valdību investīciju fondu atlikuma daļas 3 000 miljardu USD apmērā kumulatīvs pieplūdums būtu ievērojams.

4.5. Šādu ienākumu summa varētu pat sasniegt vai pārsniegt Komisijas pašas resursu apjomu bez nepieciešamības veikt fiskālos pārvedumus, kuriem pretojas Vācija un citas dalībvalstis. Ar tiem varētu līdzfinansēt EIB ieguldījumu projektus tādās kohēzijas nozarēs kā veselības aprūpe, izglītība, pilsētu atjaunošana un vide.

⁽¹¹⁾ Tirgū apgrozībā neesošu obligāciju privātie turētāji vajadzības gadījumā varētu tās pārdot ESM ietvaros atbilstīgi nominālvērtībai, kam ir noteikta robežvērtība.

4.6. Kopš EIB ieguva pilnvaras attiecībā uz kohēzijas un konverģences mērķiem saskaņā ar 1997. gadā Amsterdamā pieņemto īpašās rīcības programmu, EIB ir veiksmīgi četrkārtosī piešķirto aizdevumu apjomu. Tālākai EIB ieguldījumu četrkārtošānai būtu Maršala plānam līdzīga ietekme, kas pēc kara tika ieviests ASV⁽¹²⁾. Tomēr, atšķirībā no Maršala plāna vai struktūrfondiem, tā finansējums nevis būtu balstīts uz dotācijām, bet gan pārvirzītu uzkrājumus ieguldījumos. Balstoties uz ekonomiskajiem faktoriem, šādi ieguldījumi radītu ilgtspējīgu pieprasījumu privātajā sektorā un nodarbinātības izaugsmi. Tas atjaunotu pārliecību gan tirgos, gan sabiedrībā par to, ka taupības pasākumus var aizstāt ar augstāku dzīves un labklājības līmeni. Izaugsme un augstāks nodarbinātības līmenis arī radītu tiešo un netiešo nodokļu ieņēmumus, kas varētu sekmēt parāda un budžeta deficīta samazināšanu.

5. Priekšlikuma tiesiskais un institucionālais konteksts

5.1. Savienības obligācijas un Eiropas Finanšu stabilitātes instruments (EFSI)

5.1.1. EFSI varētu turēt valsts parāda daļu, kas konvertēta Savienības obligācijās, vienā konvertēšanai paredzētā kontā; tas būtu saskaņā ar tā stabilizācijas uzdevumiem. To varētu darīt, arī neskatoties uz faktu, ka 2012. gada jūlijā EFSI ir paredzēts aizvietot ar Eiropas stabilizācijas mehānismu (ESM), kas tad sāktu turēt konvertēto parādu.

5.1.2. Tomēr princips, ka Savienības obligācijās konvertētais parāds nevar būt atvasinātais finanšu instruments, aizsargātu EFSI no reitingu aģentūru un obligāciju tirgu kredītvērtējumu pazemināšanas. Obligāciju turēšanai debeta kontā būtu jāpārlicina Vācija un citas dalībvalstis par to, ka tās valstis, kuru parāds daļēji ir konvertēts Savienības obligācijās, nevar izmantot šos vērtspapīrus kredīta veidošanai.

5.2. EIF uzdevumi un eiroobligācijas

5.2.1. Nav nekādas vajadzības iesaistīt ECB obligāciju neto emisijās. Sākotnēji bija paredzēts, ka EIF, kas izveidots 1994. gadā un 2000. gadā kļuvis par EIB daļu, būtu jāemīt Eiropas Savienības obligācijas. EIF primārais uzdevums bija nodrošināt, lai vienotā valūta atbilstu kopējām obligācijām. Tā sekundārais uzdevums bija sniegt finansiālu atbalstu maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī jaunizveidotiem uzņēmumiem augsto tehnoloģiju nozarē, kas kopš 1994. gada ir bijusi tā vienīgā funkcija⁽¹³⁾.

5.2.2. Sākotnējā EIF koncepcijā tika ņemts vērā tas, ka vienotā valūta atņemtu dalībvalstīm iespēju izmantot devalvāciju maksājumu bilances līdzsvarošanai, un tas, ka trūkst politiskā

atbalsta, lai veiktu fiskālos pārvedumus *MacDougall* ziņojumā ieteiktajā apjomā⁽¹⁴⁾. Tomēr, ņemot vērā jaunā kursa pieredzi, tika atzīts arī tas, ka Eiropas obligācijas varētu finansēt struktūrālās, sociālās un reģionālās politikas jomas, kā ieteikts jau 1956. gadā *Spaak* ziņojumā par kopējo tirgu⁽¹⁵⁾. Turklāt tas atbilda *MacDougall* ziņojuma mērķiem, kuri ietvēra strukturālu un ciklisku nodarbinātības un reģionālo politiku, kas samazinātu atšķirību starp reģioniem kapitāla dotāciju un produktivitātes jomā.

5.3. EIF uzdevumi riska kapitāla jomā

5.3.1. 1993. gada ieteikums ar EIF palīdzību atbalstīt mazos un vidējos uzņēmumus neattiecās tikai uz garantiju piešķiršanu to kapitālam vai aizdevumu piešķiršanu tiem, bet arī Eiropas fondu riska kapitālu ar budžeta dotācijām līdz ECU 60 miljoniem un konkrētu kompetenci jaunizveidotu uzņēmumu augsto tehnoloģiju nozarē finansēšanas jomā.

5.3.2. Šā fonda līdzekļi, ko finansē ar Savienības obligācijām, tiktu ieguldīti vairāku gadu garumā, bet tiem būtu makroekonomikas potenciāls. Stabilai fonda pārvaldībai sadarbībā ar valstu kredītaģentūrām un reģionālās attīstības iestādēm, kas pārzina vietējo MVU stāvokli, būtu jānodrošina iespēja finansēt obligācijas ar kapitāla ieguvumiem tieši no MVU, ja to pieļautu šo uzņēmumu veiksmīga darbība.

5.3.3. Mērķis bija kompensēt privāto riska kapitālu relatīvi mazo izplatību Eiropā (salīdzinājumā ar ASV), samazināt MVU atkarību no aizdevumiem ar fiksētu likmi, kas bija neizdevīgi jaunizveidotajiem uzņēmumiem, pirms tie varētu iekļūt tirgū, un tādējādi stiprināt inovāciju un konkurētspēju mikroekonomikas līmenī ar pozitīvām sekām makroekonomikas un sociālajā līmenī.

5.3.4. Jau kopš EIF izveidošanas (1994. gadā) tā riska kapitāla garantēšanas funkcija netika pietiekami novērtēta salīdzinājumā ar aizdevumu garantēšanas funkciju, tādēļ brīdī, kad tas tika iekļauts EIB grupā (2000. gadā), fonds bija piešķīris garantijas MVU tikai ECU 1 miljarda apmērā. EIF sākotnējā koncepcija — mikroekonomikas instruments ar makroekonomikas ietekmi — tika atjaunota tikai 2008. gada septembrī, kad Nicas Ekonomikas un finanšu padome (*Ecofin*) aizsāka atbalsta programmu MVU EUR 30 miljardu apmērā, lai arī tāpat tikai izmantojot aizdevumus, nevis pašu kapitāla piesaistīšanu.

5.3.5. Tagad no jauna jānovērtē EIF kā riska kapitālu fonda, nevis tikai aizdevumu fonda funkcija saistībā ar eiroobligāciju neto emisiju kā papildinājumu dalībvalstu parāda daļas konvertācijai Savienības parādā.

⁽¹²⁾ Aptauija, kas tika veikta 1950. gada vidū un kurā piedalījās 2 000 respondenti no Francijas, Norvēģijas, Dānijas, Nīderlandes, Austrijas un Itālijas, parāda, ka 80 % no aptaujātajām personām zināja par Maršala plāna esamību, un 25–40 % saprata tā darbību.

⁽¹³⁾ Stuart Holland (1993). *The European Imperative: Economic and Social Cohesion in the 1990s*. op. cit.

⁽¹⁴⁾ Proti, no 5 līdz 7 % no IKP (Eiropas Komisija, *Report of the Study Group on the Role of Public Finance in European Integration*, 1977. gads).

⁽¹⁵⁾ Starpvaldību komiteja par Eiropas integrāciju, *Report on the General Common Market*, 1956. gads ("*Spaak* ziņojums").

5.4. Eiropas Investīciju banka

5.4.1. EIB vienmēr ir emitējusi savas obligācijas un ir skaidri izteikusi savu nostāju saglabāt to identitāti skaidri atšķirīgu no ES obligācijām. Tam ir pamats. Pirmkārt, EIB emitē savas obligācijas galvenokārt projektu finansēšanai un vēlas saglabāt šo īpatnību. Otrkārt, tiek uzskatīts, ka parāda apkalpošana attiecībā uz eiroobligāciju emisiju pieprasītu fiskālos pārvēdumus, bet EIB parāda apkalpošana tiek veikta ar ienākumiem no tās finansētajiem projektiem. Treškārt, fiskālie pārvēdumi varētu palielināt Komisijas pašu resursus, taču tas šķiet neiespējami. EIB arī ir norūpējies par sava kredītreitinga iespējamu pazemināšanos pēc iesaistīšanās parādu stabilizācijā.

5.5. EIB un EIF funkciju papildināmība

5.5.1. Tomēr šīs atrunas nebūtu attiecināmas uz Eiropas Investīciju fonda veiktām eiroobligāciju neto emisijām. Lai arī EIB un EIF ir vienas grupas locekļi, tās ir dažādas iestādes. Tāpēc EIF eiroobligācijas būtu nošķirtas no EIB obligācijām un parāda stabilizācijai paredzētajām EFSI Savienības obligācijām.

5.5.2. EIF veiktās eiroobligāciju emisijas varētu papildināt EIB emitētās obligācijas projektu līdzfinansēšanai. Obligāciju apkalpošanu varētu finansēt ar ieguldījumu projektu ieņēmumiem, nevis fiskālajiem pārvēdumiem. EIB saglabātu kontroli, paturot kompetenci apstiprināt un pārvaldīt projektus, tādējādi nodrošinot savas privilēģijas šīs jomas pārvaldīšanā.

5.5.3. Ja būtu nepieciešams iesaistīt vietējos partnerus, kas tai ir nozīmīgs faktors, EIB varētu to izdarīt, pateicoties sadarbībai projektu pārvaldībā ar tādām valstu kredītiestādēm kā Francijas *Caisse des Dépôts et Consignations*, Itālijas *Cassa Depositi e Prestiti* un Vācijas *Kreditanstalt für Wiederaufbau*.

5.6. EIF un obligāciju pārvaldīšana

5.6.1. Lai pārvaldītu obligāciju emisijas atvērtā tirgū, proti, veiktu savu sākotnējo funkciju, EIF vajadzētu jaunu darbības plānu. Tam vajadzētu izveidot komandu, kas sastāv no personām ar augstu profesionālās kompetences līmeni, bet šajā nolūkā EIF varētu piesaistīt EIB un valstu organizācijas, kuras ir atbildīgas par valsts parāda pārvaldību. Turklāt, ņemot vērā, ka eiroobligācijas emisija augtu pakāpeniski, EIF varētu izveidot šādu jaunu komandu laika gaitā.

5.6.2. *Ecofin* padome ir EIB grupas pārvaldes struktūra. Lēmums par to, ka EIF emitētu eiroobligācijas, neizraisītu nekādu līgumu pārskatīšanu, tāpat kā tas nebija nepieciešams fonda izveidei 1994. gadā.

5.7. Lai noteiktu Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna kritērijus, nav vajadzīgs *Ecofin* padomes lēmums vai Komisijas priekšlikums. Kopš Amsterdamā pieņemtās īpašās rīcības programmas, Luksemburgas Eiropadomes (1997. gadā) un Lisabonas Eiropadomes (2000. gadā) EIB ir saņēmusi no Padomes vairākas pilnvaras gan kohēzijas, gan konverģences jomā, lai ieguldītu veselībā, izglītībā, pilsētu atjaunošanā, pilsētvidē, videi nekaitīgās tehnoloģijās un finanšu palīdzībā MVU un jaunizveidotajiem uzņēmumiem augsto tehnoloģiju jomā, kā arī Eiropas transporta un komunikāciju tīklos.

5.8. Kopš 1997. gada EIB ir spējusi četrkārtot gada finansējuma apjomu ieguldījumiem, sasniedzot līmeni, kas līdzvērtīgs divām trešdaļām no Komisijas pašu resursiem. Vēlreiz četrkārtojot šo apjomu līdz 2020. gadam, arī pateicoties līdzfinansējumam no jauno tirgus ekonomikas valstu centrālo banku un valdību investīciju fondu ieguldījumiem eiroobligācijās, varētu īstenot Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu. Vēl jo vairāk tādēļ, ka ir pierādīts: ieguldījumu palielinoša ietekme ir vienāda ar trīs un attiecīgi divas vai trīs reizes augstāka par fiskālo palielinošo ietekmi⁽¹⁶⁾.

Briselē, 2012. gada 23. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON

⁽¹⁶⁾ Creel J., Monperrus-Veroni P. un Saraceno F., *Has the Golden Rule of public finance made a difference in the United Kingdom?*, *Observatoire Français des Conjonctures Economiques, Working Papers*, 2007. gads, Nr. 13.